

Eibert den Herder: Het te late protest

In 1925 besloot het parlement met voortvarendheid het Zuiderzeeproject te continueren. De aanleg van de Afsluitdijk tussen het eiland Wieringen en de Friese kust, de droogmaking van de Wieringermeer en de realisering van een 40 hectare grote proefpolder bij Andijk waren op die bestuurlijke besluitvaardigheid, en uiteraard op de Zuiderzeewet van 1918, terug te voeren. Zij die kritiek hadden op het Zuiderzeeproject vanwege de hoge kosten en de gevolgen voor de visserij hadden definitief het nakijken. De uitvoering van genoemde waterbouwkundige werkzaamheden kon snel ter hand genomen worden, omdat tal van plannen in de eerste helft van de jaren 1920 al waren uitgewerkt door de Dienst der Zuiderzeewerken.

Toch werd tussen 1925 en de sluiting van de Afsluitdijk in 1932 nog regelmatig luid geprotesteerd tegen het Zuiderzeeproject. Die kritiek was vooral afkomstig van Eibert den Herder (1876-1950), vishandelaar en fabrikant te Harderwijk. Jarenlang maakte hij zich sterk voor de visserij en het toerisme in zijn geboorteplaats. De afsluiting en droogmaking van de Zuiderzee stond in Den Herders ogen haaks op de door hem gewenste ontwikkeling van Harderwijk (en van zijn eigen commerciële activiteiten). In zijn strijd tegen de Zuiderzeewerken publiceerde hij brochures, schreef brieven aan bestuurders en politici, stuurde ingezonden brieven aan kranten en hield op verschillende plaatsen voordrachten. Den Herder was van mening dat de visserijsector een belangrijke economische waarde vertegenwoordigde, die opwoog tegen de opbrengsten van nieuwe poldergrond. Hij stelde vragen bij de rentabiliteit van het Zuiderzeeproject en betwijfelde de sterkte van de Afsluitdijk bij zware stormen.

Ofschoon Den Herder er aanvankelijk niet in slaagde publieke steun te krijgen voor zijn denkbeelden, bleef hij deze op allerlei manieren uitdragen. Pas toen hij in 1929 verzet aantekende tegen de Zuiderzeefilm van de folklorist Dirk-Jan van de Ven, waarin de Zuiderzeevissers als armoedzaaiers werden afgeschilderd, wist hij brede steun te verwerven in de verschillende vissersplaatsen van het (toen nog) natte hart van Nederland. Zijn plan om een nieuwe film te maken waarin het belang van de visserij en aanverwante bedrijfstakken onomwonden duidelijk gemaakt zou worden, werd met geestdrift ontvangen en kon snel worden gefinancierd. Op 24 juni ging de rolprent in Harderwijk in première. Velen kregen toen de overtuiging dat het nog niet te laat was om de afsluiting en inpoldering van de Zuiderzee een halt toe te roepen. Op druk bezochte bijeenkomsten kon Den Herder zijn bezwaren tegen de Zuiderzeewerken uiteenzetten, werd zijn film vertoond en ging er een telegram naar de minister van Waterstaat met het verzoek de bouw van de Afsluitdijk te stoppen of een nieuw onderzoek naar nut en noodzaak van het Zuiderzeeproject in te stellen.

Eibert den Herder, 1930.

Een van de door Den Herder geschreven brochures, 2de druk 1930; 1ste druk 1927.

Dirk-Jan van der Ven.

Het pleidooi van Den Herder en zijn medestanders ontmoette krachtige tegenstand toen dat in de pers steeds meer aandacht kreeg. De geograaf Anton Beekman, de secretaris van de Zuiderzeevereniging Kornelis Jansma en de ingenieur van de Dienst der Zuiderzeewerken Jo Thijsse zagen zich gedwongen stevig stelling te nemen tegen de uitlatingen van de Harderwijker. Zij merkten op dat zijn ongefundeerde beweringen, fantastische voorstellingen en pertinente onwaarheden het eigenlijk niet waard waren serieus te worden weersproken. Zij wisten bovendien dat de regering op de eerder genomen beslissing om het Zuiderzeeproject met kracht uit te voeren niet zou terugkomen; daarvoor waren de werkzaamheden al te ver gevorderd. Het protest van Den Herder liep letterlijk achter de feiten aan. Toen er zicht kwam op de voltooiing van de Afsluitdijk – het laatste sluitgat zou op 28 mei 1932 worden gedicht – slonk de aanhang van de Harderwijkse activist snel.

Den Herder bleef zijn verzet tegen het Zuiderzeeproject tot zijn dood trouw. In 1933 deed hij met een Zuiderzeepartij mee aan de Tweede Kamerverkiezingen, maar behaalde slechts 338 stemmen. Hij continueerde het schrijven van vlugschriften en liet er zich niets aan gelegen liggen dat hij inmiddels als een roepende in een woestijn werd beschouwd. In 1950 liet hij zich nog vol afschuw uit over de aanleg van Oostelijk Flevoland. Zijn liefde voor het erfgoed van de oude Zuiderzee had intussen gestalte gekregen in een reeks schilderijen over de geschiedenis van het Zuiderzeegebied, zijn bewoners en bedrijvigheid, en een vergeefse poging om het Zuiderzeemuseum naar Harderwijk te halen. De gemeente Harderwijk heeft zijn markante ingezetene in 2005 geëerd met het kunstwerk 'Zuiderzeegezicht'.

Door Den Herder geschilderde vissersschuit van het type 'pluut', die veelvuldig voorkwam langs de Gelderse Zuiderzeekust, maar niet de ouderdom had die de schilder eraan toekende.

Het bij het Harderwijker gemeentehuis geplaatste kunstwerk 'Zuiderzeegezicht' van beeldhouwer Hans Mes combineert een portret van Eibert den Herder, die een schilderij vasthoudt waarin een bronzen hoed is geplaatst, en een natuurstenen vlak met de contouren van de Zuiderzee.

André Geurts

Verantwoording van de illustraties

Eibert den Herder:

<http://www.biografischwoordenboek gelderland.nl/bio/3 Eibert den Herder>.

Originele foto berust in het Stadsmuseum Harderwijk.

Omslag van de brochure *Domme golven (...)*:

Collectie Batavialand, Lelystad.

Dirk Jan van der Ven:

<https://www.meertens.knaw.nl/cms/nl/cms/nl/110-nieuwsbrief/nieuw-in-de-collectie/144520-nieuw-in-de-collectie-bezoekt-noord-holland-een-eerste-impressie-van-de-collectie-van-der-ven>.

Schilderij 'Pluute 15 eeuw':

Stadsmuseum Harderwijk.

'Zuiderzeegezicht' van beeldhouwer Hans Mes:

<http://hansmes.com/portfolio/427/zuiderzee-gezicht>.